

Eindrapport

Project Kleur-rijk in de Wijk

(projectverlening november 2007 t.e.m. november 2009)

Inhoudstafel

- 1. T-aanpak in Genk**
  - a) T-aanpak in impuls wijken**
  - b) Uitbreiding naar ‘witte wijken’**

- 2. T-aanpak in Beringen**

- 3. T-aanpak in Houthalen**

- 4. Totaaloverzicht van de T-aanpak over de 3 jaar in de drie gemeentes**

- 5. Uitwisselingsactiviteiten tussen verenigingen in Genk en Beringen**

- 6. Verdieping T-aanpak**

- 7. Stuurgroep**

- 8. Studiedag “Hoe samen verder ?”**

- 9. Afsluitend Toonmoment 12 november**

- 10. Onderzoek en impact T-aanpak**

- 11. Bijsturingen en verschuiving begrotingsposten**

- 12. Slotbeschouwingen**

Eindrapport Project “Kleur-rijk in de Wijk”

1. T-aanpak in Genk

a) T-aanpak in de impuls wijken

In Genk hebben er het afgelopen werkjaar 26 T-momenten plaatsgevonden waarvan 21 verspreid in de vier impuls wijken waar buurtwerkers van Rimo Limburg actief zijn :

3 in Termien
8 in Kolderbos
5 in Winterslag
5 in Waterschei

We hoopten dit jaar meer Turkse gastvrouwen te bereiken in Genk, met name in Waterschei, en dat is gelukt. Je merkt dat er dan onmiddellijk ook meer Turkse deelneemsters zijn. Dit heeft te maken met een concentratie van Turkse bewoners in bepaalde straten waardoor de burens die men uitnodigt dezelfde nationaliteit hebben.

b) Uitbreiding naar ‘witte wijken’

Dit jaar zouden we de T-aanpak in Genk als experiment uitbreiden naar de zogenaamde witte wijken. Naast Bret-Gelieren zijn er eveneens 2 T-momenten geweest in Vlakveld en 2 in een witte buurt in Termien. In Winterslag, 1ste cité, waren T-momenten gepland maar deze werden telkens geannuleerd om uiteenlopende redenen (afpraak ziekenhuis, te druk, niet genoeg mensen, verbouwingen nog niet rond,...).

We merken op dat het niet evident is een T-moment te organiseren met een gemengde groep in buurten waar de bewoners bijna allemaal dezelfde nationaliteit hebben, toch niet wanneer je je bij het uitnodigen wilt beperken tot de burens. Iets wat we gedurende het project steeds nagestreefd hebben.

We hebben een uitzondering gemaakt voor een mevrouw uit een witte buurt in Termien. Ze is twee keer gastvrouw geweest omdat ze een grote interesse heeft voor andere culturen. Ze wou mensen rond de tafel samenbrengen die elkaar normaal gezien nauwelijks ontmoeten. De Algerijnse of Marokkaanse vrouwen die bij haar op het T-moment gekomen zijn, woonden niet in de buurt omdat er bij haar in de buurt geen moslima wonen. Ze zag de T-aanpak echter als een ideale gelegenheid om een gesprek aan te gaan met elkaar. Het T-moment heeft bijgedragen tot een boeiende uitwisseling voor iedereen.

Haar reactie :

“Genk is een plek met grote diversiteit. Het is belangrijk goed samen te leven, respect te hebben voor elkaar. We moeten er allemaal op letten niet te snel op onze tenen getrapt te zijn. Er kunnen snel misverstanden ontstaan als we elkaar niet begrijpen of dingen op een andere manier begrijpen. Het is belangrijk open met elkaar te kunnen praten. Dat kan tijdens zo een T-moment. Je gaat samen rond de tafel zitten en praat over verschillende thema's. Ik vond de uitwisselingen heel boeiend. Het waren steeds fijne gesprekken. Ik geloof zeker dat de t-momenten kunnen bijdragen tot meer begrip voor elkaar.”

In het totaal hebben er dit werkjaar in Genk 183 personen van 12 verschillende nationaliteiten deelgenomen aan een T-moment. We hebben hierboven reeds vermeld dat we dit jaar veel meer Turkse mensen bereikt hebben in Genk, namelijk 56 vrouwen, gevolgd door 50 Belgen, 28 Italianen en 24 Marokkanen. De Polen volgen met 8 deelnemers op de vijfde plaats.

We hebben ook dit jaar voornamelijk gebruik gemaakt van het waarden- en normenspel waarbij allerhande thema's aan bod komen (opvoeding, samenleven, wonen, werken, geloof,...). Daarnaast hebben we ook enkele keren het reminiscentiespel gespeeld waarbij gebruik gemaakt wordt van een koffer met oude voorwerpen en foto's van verschillende culturen. Zowel de voorwerpen als de foto's roepen heel wat herinneringen op en zorgen ervoor dat er heel wat verhalen naar boven komen.

Enkele sfeerbeelden die laten zien hoe geanimeerd de uitwisselingen kunnen zijn :

Onderstaande foto's geven een idee van het reminiscentiespel.

2. T-aanpak in Beringen

In Beringen hebben er het afgelopen werkjaar 17 T-momenten plaatsgevonden in wijken waar buurtwerkers van Rimo Limburg actief zijn :

10 in Beringen-mijn
3 in Steenveld
4 in Wijerdijk

Vorig jaar hebben heel wat vrouwen uit de Waterstraat deelgenomen aan een T-moment. Daar deze wijk niet zo groot is, hebben er dit jaar geen T-momenten meer plaatsgevonden.

In tegenstelling tot vorig jaar zijn er dit jaar T-momenten geweest in Wijerdijk. Op deze manier heeft de buurtwerkster daar heel wat Turkse vrouwen leren kennen.

In Beringen hebben we 124 personen bereikt van 8 verschillende nationaliteiten. Ook dit jaar vormden de Turken de grootste groep, 82 van de 124 personen. Dit is opnieuw te verklaren door een hoge concentratie van Turkse mensen in bepaalde straten maar ook omdat er 2 T-momenten hebben plaatsgevonden in het kader van taallessen. De bedoeling was om op die manier het project bekend te maken en nieuwe kandidaat-gastvrouwen te bereiken. Uiteindelijk bleek de taal toch gebrekkiger te zijn dan verwacht en is er niemand gastvrouw geworden. De begeleidster vond het T-moment wel heel zinvol.

Haar reactie :

“Verschillende vrouwen kenden elkaar, maar door het T-moment hebben ze elkaar wel beter leren kennen. Ik merk dat het de groep ten goede is gekomen. Er waren mensen die met bepaalde personen nauwelijks contact hadden. Door het T-moment ontdekten ze dat ze toch gemeenschappelijkheden hadden. Dé Belg of dé Turk bestaat niet. We waren voornamelijk met Turkse vrouwen. Toch kwamen op eenzelfde thema heel veel verschillende reacties.”

3. T-aanpak in Houthalen

Vanaf januari 2009 hebben ook T-momenten plaatsgevonden in Houthalen. (Zie bijsturing van het project vorig jaar)

Door ziekte van onze collega Khadija hebben er jammer genoeg niet veel T-momenten plaatsgevonden. Na de zomervakantie is ze uit dienst gegaan en vanaf oktober heeft Aïcha haar vervangen. Aïcha heeft nog 3 T-momenten begeleid in oktober en zo komen we op een totaal van 9 T-momenten voor Houthalen en een bereik van 81 personen van 8 verschillende nationaliteiten. In Houthalen zijn de Marokkaanse vrouwen in de meerderheid omdat er 3 Marokkaanse gastvrouwen waren waarvan 2 met veel Marokkaanse deelnemers. Op de 2de plaats komen de Turkse vrouwen, 21 personen, en op de 3de plaats de Belgen, 14 personen. De Italianen komen op de vierde plaats met 5 personen.

Reactie van een Turkse deelnemer uit Houthalen die ook gastvrouw geweest is :

“Door het t-moment heb ik meer contact gekregen met de burens. We groetten elkaar wel maar hebben nu een beter contact. Het was de eerste keer dat de burens thuis kwamen en we over onze cultuur konden praten. Ik woon er al 11 jaar maar we hadden niet echt contact. Ze wachtte op een uitnodiging van mij toen ik er kwam wonen en ik verwachtte dat zij me zou uitnodigen. We hebben 11 jaar op elkaar gewacht. Mijn Belgische buurvrouw vroeg bijvoorbeeld waarom de één wel een hoofddoek draagt en ik niet. Dat vraagt je elkaar niet als je elkaar op straat tegenkomt.”

4. Totaaloverzicht van de T-aanpak over de 3 jaar in de drie gemeenten

	Genk	Beringen	Houthalen	Totaal
Aantal T-momenten	66	43	9	118
Aantal deelnemers	479	312	81	872

Er hebben 24 verschillende nationaliteiten deelgenomen aan de T-momenten.

Volgende afbeelding geeft een overzicht van het aantal deelnemers dat we via de T-aanpak bereikt hebben per nationaliteit :

5. Uitwisselingsactiviteiten tussen verenigingen in Genk en Beringen

Vorig jaar hadden we in het verslag al laten weten dat er in Genk meerdere actoren actief zijn op dit gebied en dat we enkel uitwisselingsactiviteiten zouden organiseren indien er een duidelijke vraag kwam. Die is er niet gekomen. In plaats van deze uitwisselingsactiviteiten hebben we in Genk enkele T-momenten georganiseerd in niet-impulswijken. (zie p.3)

In Beringen hebben we echter nauw samengewerkt met de integratiedienst. In het kader van de vrouwencontactgroep werden meerdere activiteiten georganiseerd. De focus lag dit jaar op dansactiviteiten. Je hebt hiervoor de taal minder nodig. Verder vonden er maandelijks 3 sessies plaats (Afrikaanse dans, Griekse dans, salsa en buikdans) waardoor men elkaar vaker terug ziet. Tevens vond er maandelijks een yogasessie plaats. Voor meerdere sessies bereikten

we 20 personen. We hebben gemerkt dat de groep aanvankelijk zeer gemengd was maar indien men niet blijvend aandacht besteedt aan de toeleiding zwakt dit toch af.

We wilden dit jaar meer vrouwen op het slotfeest van de vrouwencontactgroep en met name Turkse vrouwen. Dit is zeker geslaagd. Dankzij de investering van de Turkse projectmedewerkster en de Turkse buurtwerkster uit Steenveld hebben we heel wat Turkse vrouwen bereikt. In het totaal waren een 90tal personen aanwezig waarvan bijna de helft van Turkse origine. In het begin werd iedereen naar het midden gevraagd en uitgenodigd elkaar te groeten in de eigen taal en dit op muziek. Dat gebeurde zonder probleem en heeft het ijs gebroken voor de rest van de avond. Iedereen is tevreden vertrokken.

Vorig jaar viel het ons op dat veel verenigingen heel druk zijn en men toch niet zo op de hoogte is van elkaars activiteiten. Vandaar hebben we begin februari een bijeenkomst van de vrouwencontactgroep gepland om met elkaar uit te wisselen waar men mee bezig is, waar men tegenaan stoot, wat men vindt van de activiteiten en welke activiteiten interessant zijn voor de toekomst. We merken een evolutie in de vergaderingen van de vrouwencontactgroep. De betrokkenheid groeit en men stelt vandaag al makkelijker activiteiten open. Lees iets verder de ervaring van een deelnemster voor meer informatie.

We hebben ook geïnvesteerd in de organisatie van de interreligieuze dialoog in Beringen, een initiatief van de Ahmadiyya gemeenschap, ondersteund door de integratiedienst. Dit jaar ging het over begrafenisrituelen in de verschillende religies. Opnieuw heeft Angeliki, een gastvrouw van het eerste jaar uit Genk, een bijdrage geleverd vanuit de Giëks-orthodoxe religie. Je merkt dat de aanwezigen echt geïnteresseerd waren. Er werden heel wat vragen gesteld. Ondanks het minder aantrekkelijk thema (sterven ipv geboorte of huwelijk) en ondanks het mooie weer waren er toch een 100tal aanwezigen van verschillende origine.

Reactie van een Italiaanse deelnemster die deelgenomen heeft aan verschillende uitwisselingsactiviteiten en vanuit Acli lid is van de vrouwencontactgroep :

“De uitwisselingsactiviteiten hebben zeker een invloed. Je hebt nu toch makkelijker contact met elkaar. Als ik nu Kanita op de markt tegen kom, dan babbelen we. De begroetingen zijn enthousiaster. Dat hangt natuurlijk ook van uw persoonlijkheid af.

Vanuit de Acli zijn we ook lid van de vrouwencontactgroep van Beringen en neem ik deel aan de vergaderingen. Er is een duidelijk verschil te merken tijdens de vergaderingen van de vrouwencontactgroep ten opzichte van het begin. Nu is er meer contact. Nu durven we meer onze mening zeggen. In het begin durfde je dat niet. Meer zaken zijn nu bespreekbaar. Dat is een goed teken.

Op het slotfeest van de vrouwencontactgroep waren veel meer vrouwen aanwezig. Het was fijn om ook jonge mensen te zien. Er waren heel wat vrouwen aanwezig die ik nog niet eerder gezien had. Zo heb ik ook Turkse burens terug gezien. Dat was fijn. Het was andere muziek dan we gewoon waren, meer Turkse muziek, maar we hebben ons goed geamuseerd.

Ook de interreligieuze dialoog is een goed initiatief. Je leert bij over gebruiken in verschillende religies. Dit jaar ging het over begrafenisrituelen. Ik wist niet veel over de begrafenis in andere culturen en heb op die dag zeker bij geleerd. Het is belangrijk dat meer mensen deelnemen aan deze uitwisselingsactiviteiten.”

Als we rekening houden met de deelnemers aan de uitwisselingsactiviteiten en T-momenten hebben we sinds 2007 jaar zeker een 1400tal mensen bereikt dankzij het project “Kleur-rijk in de Wijk”

6. Verdieping T-aanpak

a) 3 T-ochtend in Genk

In de evaluatie van vorig jaar schreven we dat het ons in Genk opgevallen is dat er nog heel wat vragen leefden onder de vrouwen, vooral vragen naar elkaars cultuur en dat we daar nog op wilden inspelen. Zo is het idee ontstaan om een groot T-moment te organiseren. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met de buurtwerksters van Genk. We hebben deze bijeenkomst de ‘3 T-ochtend’ genoemd. De 3 T’s staan voor T-moment, Terugzien en Tijd maken voor elkaar. Deze activiteit vond plaats op 6 maart in het mijndepot in Waterschei. We hebben in Genk iedereen uitgenodigd die ooit deelgenomen heeft aan een T-moment. Er zijn een 45tal personen komen opdagen van verschillende origine. Iedere wijk was vertegenwoordigd. Er was een methodiek bedacht waardoor men telkens een andere groepsamenstelling had en zo andere mensen leerde kennen. Om het half uur wisselde men van tafel en werd er een ander thema besproken. De deelnemers waren enthousiast. De uitwisselingen waren boeiend.

“De 3 T-ochtend was fijn. Omdat je van tafel moest wisselen, leer je heel wat nieuwe mensen kennen en kan je makkelijker in contact komen met mensen van verschillende nationaliteiten”, merkte een deelnemster op.

Iedereen vond dat dit voor herhaling vatbaar was. Daar de 3 T-ochtend zo een succes was, hebben we besloten een gelijkaardig evenement te organiseren in Beringen. In Beringen zouden we het ook openstellen naar vrouwen die nog nooit aan een T-moment hadden deelgenomen opdat zij zouden kennismaken met de methodiek en misschien zin krijgen om nadien ook thuis een T-moment te organiseren.

b) Samen rond de Tafel in Beringen

In Beringen hebben we de ochtend ‘Samen rond de Tafel’ genoemd. Het groot T-moment in Beringen vond plaats in de Posthoorn op 15 mei. Ook hier waren een 50 tal vrouwen aanwezig. De meerderheid van Turkse origine. Door andere activiteiten konden de vrouwen van de acli en van de KAV niet aanwezig zijn en dit heeft het aantal Belgische en Italiaanse deelnemers naar beneden gehaald. Niettemin waren ook hier de uitwisselingen heel boeiend. In Beringen heb je ook een grotere aanwezigheid van personen uit Pakistan en Albanië.

Enkele sfeerbeelden :

3 T-ochtend in Genk

Samen rond de Tafel in Beringen

7. Stuurgroep

We zijn twee keer samengekomen met de stuurgroep, één keer in november waarbij gebrainstormd is over het afsluitend toonmoment en de studiedag. Nadien zijn we begin mei nog een keer samengekomen en stond o.a. de evaluatie van de studiedag op het programma.

8. Studiedag “Hoe samen verder ?”

In het tussentijds verslag van vorig jaar schreven we dat men in Limburg heel erg zoekend is rond het thema ‘intercultureel samenleven’. We wilden dan ook dat de studiedag veel meer zou worden dan een bekendmaken van methodieken, we wilden een dag die inspiratie kan bieden. Vandaar hebben we besloten samen te werken met partners, met name het Provinciaal Integratiecentrum en Vormingplus Limburg. Het was een interessante samenwerking waarbij de partners elkaar aanvulden.

We zijn verschillende keren samengekomen om deze studiedag voor te bereiden en dat was op zich al een boeiend proces. Uiteindelijk is besloten voor volgende opzet :

Na het welkomstwoord van Erika Thijs werd de bindingsladder voorgesteld door Radboud Engbersen (Stichting Experimenten Volkshuisvesting Rotterdam). De bindingsladder is een ordeningskader voor interculturele projecten.

Deze ladder maakt onderscheid tussen de projecten volgens het doel dat ze nastreven:

- elkaar ontmoeten,
- elkaar leren kennen,
- samenwerken,
- elkaar hulp en ondersteuning bieden.

In zijn uiteenzetting onderstreepte Engbersen het belang van assertieve vriendelijkheid en subtiele regie. We moeten er niet op wachten dat interculturele ontmoetingen spontaan zullen gebeuren. Subtiele regie is nodig. Ook is het belangrijk aan te sluiten bij gemeenschappelijke interesses en vorm te geven aan projecten met een langere adem.

Vervolgens kwam een voorstelling van 9 interculturele Limburgse initiatieven, een deel voor en een deel na de pauze. Na een toelichting van enkele initiatieven door Dirk Janssen volgde telkens een panelgesprek.

In het panel zaten : Radboud Engbersen, Rachid Zaimi (Straathoekwerk Antwerpen) en Semra Coban (Turkse Unie)

De ochtend werd afgerond met een synthese en slotbeschouwingen door Meryem Kanmaz, (doctor in de politieke en sociale wetenschappen). Meryem Kanmaz onderstreepte het belang te investeren in de harde sector. Volgens haar staat men niet te wachten om elkaar te

ontmoeten maar is het noodzakelijk dat er een gemeenschappelijk doel is. Je moet vertrekken vanuit plaatsen waar mensen elkaar al ontmoeten (vb. schoolpoort, werk, winkels, markten) om geen extra drempels te creëren. Verder moet er geïnvesteerd worden in sectoren als onderwijs en werk.

Rachid merkte op dat het belangrijk is te vertrekken vanuit kansen die er liggen en niet vanuit problemen. Dit laatste gebeurt te vaak. Ook hij onderstreepte het belang van dingen samen doen, gebruik maken van bestaande plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten, vertrekken vanuit gedeelde bekommernissen en dan wel bewust zijn wie die gedeelde bekommernissen bepaalt.

Na een broodjesmaaltijd volgden de workshops :

1. Naar een nieuw samenlevingsmodel voor een multiculturele stad
2. De vermijding voorbij: via confrontatie naar integratie
3. Inclusief werken aan interculturele buurtcontacten
4. Mondelinge Geschiedenis als hefboom voor interculturele samenhang
5. De impact van architectuur op intercultureel contact

De deelnemers hadden op voorhand laten weten naar welke workshop hun voorkeur uitging. Ze werden ook gevraagd een 2de keuze op te geven. We hebben getracht iedereen te laten deelnemen aan de workshop die zijn voorkeur had maar door de grote aantrekking van de 2de en de 3de workshop, waren er minder inschrijvingen voor de 4de en de 5de. Hier hebben we dan mensen naartoe gestuurd die het als 2de keuze hadden aangeduid.

Rond het thema ‘inclusief werken aan intercultureel samenleven’ zou een studiedag op zich kunnen georganiseerd worden. De interesse was groot. Een 30tal personen hadden zich voor deze workshop opgegeven als 1ste keuze en nog een 15tal als 2de keuze. Er zijn duidelijk veel vragen, er is behoefte aan uitwisseling en inspiratie.

Na de plenaire afsluiting en de stand up comedy Youssef El Mousaoui, volgde een receptie met hapjes uit de wereldkeuken.

De moderator van het hele gebeuren was Marcel Kerff, voorzitter van Rimo Limburg.

Uit de studiedag blijkt duidelijk dat er geen pasklare oplossingen zijn. Een besluit zou kunnen zijn dat er meer geïnvesteerd moet worden in projecten van de 3de en de 4de ladder, samenwerken en elkaar hulp en ondersteuning bieden. Niettemin merken we met onze T-aanpak dat er toch nog heel wat onwetendheid is ten aanzien van elkaar. Onbekend is onbemind, leeft nog sterk. Er zal dus op meerdere terreinen geïnvesteerd moeten worden. We kunnen stellen dat kleinschalige initiatieven belangrijk zijn maar zeker niet volstaan. Het is noodzakelijk dat er beleidskeuzes gemaakt worden met betrekking tot diversiteit op school, in de wijk en op de werkvloer.

Met de studiedag hebben we bijna 100 personen bereikt vanuit verschillende diensten en vanuit verschillende provincies.

In bijlage vindt u de voorstelling van de projecten, alsook het verslag van het panelgesprek, de verslagen van de workshops en een interview met Meryem Kanmaz. Deze werden allemaal op onze site geplaatst en de deelnemers van de studiedag werden hiervan verwittigd.

9. Afsluitend Toonmoment 12 november

Daar de T-momenten sinds januari 2009 in 3 gemeenten plaatsvinden leek het ons niet haalbaar in elke gemeente afzonderlijk een toonmoment te organiseren. Na overleg met de stuurgroep hebben we besloten één afsluitend toonmoment te organiseren. We zochten naar een locatie halverwege Genk en Beringen. Vandaar is gekozen voor het cultuurcentrum casino in Houthalen. Daar de afstand voor de deelnemers een serieuze handicap kan zijn, hebben we besloten een bus in te leggen vanuit Beringen en Genk.

Op voorhand zijn we in elke gemeente samengekomen met enkele vrouwen die deelgenomen hebben aan een T-moment om te horen wat zij belangrijk vinden om te zeggen op zo'n afsluitend toonmoment. Enkele vrouwen waren kandidaat om die avond iets te vertellen over hun ervaring, anderen wilden wel hapjes maken of hadden ideeën waar we voor hapjes terecht konden.

Over de opzet van het toonmoment is verder nagedacht met buurtwerkers uit Genk en Beringen. Er is afgesproken enkel personen uit te nodigen die ooit deelgenomen hebben aan een T-moment of aan een uitwisselingsactiviteit. Dit creëert een andere sfeer daar alle deelnemers iets gemeenschappelijk hebben. We wilden ook iets interactief en hebben gekozen voor een interculturele kwis. Verder is besloten er een feestelijke afsluiting van te maken en de avond te beëindigen met een optreden.

We hebben eerst een filmpje getoond dat we gemaakt hebben voor de studiedag 'Hoe samen verder?'. (Voor de studiedag werden 2 filmpjes gemaakt om de mensen op een fijne manier stil te krijgen. De filmpjes hadden als doel te wijzen op de verschillen en de gelijkenissen tussen mensen van verschillende culturen en van eenzelfde cultuur)

Om het filmpje te maken, hebben we marktbezoekers aangesproken in Genk en Heusden-Zolder. Hen werd ondermeer gevraagd wat er nodig is om op een goede manier te kunnen samenleven. We hebben hen ook onderstaande foto's getoond van het project 'Gezien'. De reacties van zowel autochtone als allochtone marktbezoekers werden vastgelegd.

Onderstaande foto's werden soms ook gebruikt tijdens de T-momenten en de foto "Wij verstaan elkaar" hebben we gebruikt voor alle uitnodigingen en is als het ware een symbool geworden voor het project "Kleur-rijk in de Wijk".

Na het welkomstwoord van de voorzitter van Rimo Limburg, kwam een powerpointvoorstelling met een terugblik op het project. Daarna volgden korte getuigenissen. Uit iedere gemeente nam één deelnemster het woord. Nadien vertelde Ilknur Yigit die meer dan 50 T-momenten begeleid heeft over haar ervaring. De gastvrouwen werden bedankt en kregen een fotokader aangeboden. De uitreiking gebeurde nadien door de buurtwerkers.

Na dit officieel gedeelte volgde de interculturele kwis. De mensen werden uitgenodigd bij elkaar aan tafel te schuiven en te mengen omdat de kwis bestond uit vragen over verschillende culturen. Hoe meer gemengd de samenstelling van de groep, hoe meer kans om de mooie kwisprijs te winnen, het Genker kookboek, vol verhalen en recepten uit een Limburgse mijnstreek. Een toepasselijke prijs. Er zijn heel wat mensen die zich verplaatst hebben waardoor de samenstelling van de tafels meer gemengd is geworden. Een voorbeeld van de zogenaamde subtiele regie van Engbersen, de Nederlander die gesproken heeft op de studiedag.

We hadden wat angst voor de kwis omdat niet alle deelnemers het Nederlands onder de knie hebben maar iedereen heeft goed meegedaan. De kwisvragen werden geprojecteerd en er werd gebruik gemaakt van beelden alsook van muziek. Er waren vragen rond het thema voeding, muziek en instrumenten en cultuur. Er was grote betrokkenheid in de zaal.

Enkele sfeerbeelden :

Na een kleine pauze, tijdens dewelke multiculturele hapjes gereserveerd werden, volgde de presentatie met juiste antwoorden. Uiteindelijk hebben 2 tafels gewonnen en hebben we alle winnende deelnemers een Genker kookboek overhandigd.

De avond werd afgesloten met een optreden buikdans. De sfeer die al goed was, werd nog beter en sommige vrouwen waagden een dansje alvorens ze terug de bus moesten nemen.

Er waren ongeveer 180 personen aanwezig, vanuit alle wijken van de drie gemeenten waar de T-momenten hebben plaatsgevonden. Er waren heel wat mensen aanwezig die het laatste jaar deelgenomen hebben aan een T-moment maar er waren eveneens mensen van het eerste en vooral het 2de jaar en vrouwen die deelgenomen hebben aan het grote T-moment en de uitwisselingsactiviteiten in Beringen. Een goede opkomst, een gemengd publiek, een goede sfeer en tevreden mensen die weer naar huis vertrokken. Een geslaagde afsluiting van dit mooie project.

10. Onderzoek en impact T-aanpak

In het rapport van vorig jaar hadden we reeds aangekondigd dat Ilse Vandevenne van de Xios Hogeschool, van half februari tot half juni stage zou lopen binnen het project “Kleur-rijk in de Wijk”. Nadat ze zich de methodiek heeft eigen gemaakt, is ze begonnen met het bevragen van vrouwen die ooit aan een T-moment hebben deelgenomen.

We hebben het onderzoek afgebakend tot de gemeente Genk omdat het anders te uitgebreid zou worden. Ilse beschikte ook niet over een wagen. In Genk was het veel gemakkelijker zich met openbaar transport te verplaatsen om de deelnemers te bezoeken dan in Beringen.

Ilse heeft in het totaal 41 vrouwen bevroegd die ooit aan een T-moment hebben deelgenomen. 25 van deze vrouwen zijn ook gastvrouw geweest. Meer dan de helft van deze vrouwen hebben eveneens deelgenomen aan het toonmoment van vorig jaar in KRC Genk en bijna de helft van hen aan de 3 T-ochtend.

Ik schets dit kader omdat hieruit al blijkt dat de helft van deze vrouwen deelgenomen heeft aan meer dan één T-moment. Dit duidt, volgens mij, op een zekere nieuwsgierigheid, een zekere openheid en interesse om de andere cultuur beter te leren kennen. Je kan hieruit ook afleiden dat de vrouwen, enthousiast na de ervaring van het T-moment, interesse hadden in een vervolg. Jammer genoeg is het niet mogelijk uit het eindwerk af te leiden of er verschillen zijn in de antwoorden tussen vrouwen die éénmalig of meermaals aan een T-moment hebben deelgenomen of vrouwen die aan meerdere activiteiten hebben deelgenomen.

Ilse heeft met alle vrouwen een mondeling gesprek gehad op basis van een vragenlijst. Wat blijkt uit deze bevraging ?

De vrouwen waren steeds positief over het T-moment. Ze haalden soms een foto naar boven. Vaak hebben ze aangehaald dat het gezellig was, interessant, dat ze over onderwerpen gesproken hebben waar ze normaal niet over spreken, dat ze nieuwe informatie hebben opgedaan, vooral over de ander cultuur... In bepaalde gevallen werd opgemerkt dat men door de uitwisseling over bepaalde zaken anders is gaan denken, dat men nu bijvoorbeeld toch anders kijkt naar vrouwen met een hoofddoek, dat men nu een beter contact heeft met de burens of dat men elkaar beter of op een andere manier heeft leren kennen...Eén deelnemer merkte op dat tijdens het T-moment voor haar duidelijk geworden is dat er ook verschillende meningen binnen één cultuur bestaan. Een ander merkte op dat er voor het T-moment precies een grens was en dat die grens na het T-moment veel minder was geworden. Regelmatig werd aan Ilse ook verteld dat zo'n T-momenten eigenlijk vaker zouden moeten gebeuren.

Het was voor de meeste vrouwen niet makkelijk om precieze voorbeelden te geven van wat hen bijgebleven was van het T-moment, van wat ze bijgeleerd hebben. Voor sommige vrouwen was het ook al lang geleden. Enkele voorbeelden :

“Ik heb geleerd dat we meer moeten openstaan voor elkaar. We moeten de durf en de moed hebben om nieuwe mensen te ontmoeten.”

“Ik heb tijdens het T-moment geleerd dat we niet te veel op het uiterlijk moeten afgaan. Ik kende mijn buurvrouw enkel omdat ik haar tegenkwam op straat. Ik vond dat ze heel nors keek en kwaad leek. Door het T-moment heb ik ontdekt dat ze een heel lieve vrouw is.”

“Ik heb verschillende dingen geleerd over de hoofddoek, waarom ze die dragen enz.. Een vrouw vertelde dat ze een hoofddoek draagt omdat ze dat wil en niet omdat ze onderdrukt is, ze vertelde zelf dat ze zou scheiden als haar man haar zou verbieden om de hoofddoek te dragen.”

In het bestek van haar eindwerk vond Ilse het moeilijk af te leiden in hoeverre de contacten van de gastvrouwen en de deelnemers aan de T-momenten veranderd zijn.

Ilse stelt dat ze de vrouwen had moeten vragen naar hun contacten voor en na het T-moment. Volgens mij kunnen vrouwen zelf aangeven of er iets veranderd is in hun contacten door het T-moment, of ze nieuwe mensen hebben leren kennen, of ze hun burens beter hebben leren kennen. Waarschijnlijk is er tijdens de bevraging te weinig doorgevraagd naar dit aspect. Eén mevrouw vertelde wel dat ze net verhuisd was en het T-moment heeft aangegrepen als een kans om haar nieuwe burens te leren kennen.

Hoe het contact nadien verder loopt, hangt in grote mate af van de persoonlijkheid van de deelnemers, schrijft Ilse. Dat gebeurt blijkbaar door gesprekjes op straat, in de bus, in de winkel,...

Een mooi voorbeeld is een mevrouw die door het T-moment ontdekte hoe eenzaam haar Turkse buurvrouw is en haar nadien meegenomen heeft naar activiteiten van het buurthuis.

Ilse schrijft in haar besluit dat het moeilijk is te stellen welke invloed de T-momenten hebben op de sociale cohesie in een wijk. Het project heeft een bepaald effect op de contacten van de deelnemers. Er zijn vrouwen die door de uitwisselingen tijdens het T-moment hun mening bijsturen. Volgens Ilse is een T-moment een eerste stap om mensen bij elkaar te brengen en zouden er nadien meerdere ontmoetingen moeten volgen.

11. Bijsturingen van het project

De bijsturingen zijn in Deel 2 van het verslag van vorig jaar uitgebreid aan bod gekomen. In dit eindrapport wil ik er in het kort even terug naar verwijzen omdat deze bijsturingen ook een impact hebben op de begroting.

a) Uitbreiding naar Houthalen

Deze uitbreiding is gebeurd met eigen personeel (een halftijdse kracht) en vaste middelen van de Vlaamse Gemeenschap (maatschappelijk opbouwwerk). Voor de werkmiddelen hebben we beroep gedaan op subsidies van het project “kleur-rijk in de wijk” van managers van diversiteit. We wilden de methodiek op deze manier sterker verankeren in onze organisatie. Meer informatie vindt u op bladzijde 5.

b) Uitwisselingsactiviteiten Genk / T-aanpak in witte wijken

Zoals eerder vermeld, bleken reeds meerdere actoren actief te zijn op dit terrein en werd besloten enkel initiatieven te nemen op wijkniveau indien er een vraag is.

Dit jaar hebben enkele T-momenten plaatsgevonden in niet-impulswijken. Meer informatie hiervan vindt u op bladzijde 3.

c) Verdieping T-aanpak

In de evaluatie vorig jaar werd vermeld dat er tijdens de voorbereiding van het toonmoment in Genk opgemerkt werd dat er nog heel wat vragen leefden onder de vrouwen, vooral vragen naar elkaars cultuur. We zijn hierop ingegaan door het organiseren van een groot T-moment. Uiteindelijk heeft ook zo'n groot T-moment plaatsgevonden in Beringen waarbij heel wat Turkse mensen bereikt werden waarvan een groot deel vervolgens ook deelgenomen heeft aan het slotfeest van de vrouwencontactgroep.

d) Toonmoment 2009

Op 12 november heeft één groot afsluitend toonmoment plaatsgevonden. Zo hebben we mensen samen gebracht vanuit de verschillende gemeenten waar het project heeft plaatsgevonden.

e) Onderzoek en impact T-aanpak

Van half februari tot half juni heeft Ilse Vandevenne van de Xios Hogeschool stage gelopen binnen ons project. Voor meer informatie zie bladzijde 12-14.

f) Niet enkel bridging, ook bonding

We zijn ook dit jaar verder gegaan met de Turkse vrouwenwerking. Zie verslag vorig jaar.

g) Verschuiving begrotingsposten

Het bedrag dat begroot is geworden voor de vrijwilligerswerking, die ondanks de inspanningen maar niet op gang kwam, werd vorig werkjaar nauwelijks aangeraakt. We hadden afgesproken dat we met dit bedrag mochten schuiven in zoverre deze verschuivingen te verantwoorden zijn binnen het opgesteld doel van het project.

Vorig jaar hebben we reeds aangegeven dat de toonmomenten veel te laag begroot zijn geworden en dat de uitwisselingsactiviteiten niet begroot zijn geworden. Verder hebben we dit jaar de grote T-momenten georganiseerd die een heel goede investering bleken te zijn. Er is de vrouwenwerking in de Waterstraat die verder liep, het afsluitend toonmoment dat toch veel meer gekost heeft dan de toonmomenten van de vorige jaren en daarnaast werden ook werkingsmiddelen gebruikt voor het project in Houthalen.

12. Slotbeschouwingen

Impact van het project

Resultaten en effecten van kleinschalige projecten zoals “Kleur-rijk in de Wijk” zijn vaak moeilijk te benoemen. Je plant zaadjes en je weet niet wat er gaat groeien. Uit dit verslag en de vele enthousiaste reacties blijkt dat deze interculturele ontmoetingen toch wel wat in beweging zetten. Het zou ons te ver leiden binnen het bestek van dit verslag alle getuigenissen neer te schrijven. We hebben gepoogd, naast de cijfergegevens, een idee te geven van het effect van deze ontmoetingen door deelnemers aan het woord te laten en dit zowel in het verslag van vorig jaar als in dit eindrapport.

Impact van de T-aanpak op de buurtwerking

Ook de buurtwerkers reageerden allemaal heel positief op dit project. De aanleiding van dit project waren juist de opmerkingen van buurtwerkers dat ze de allochtone gemeenschap, met name de Turkse gemeenschap, heel moeilijk konden bereiken. De meeste buurtwerkers hebben deelgenomen aan meerdere T-momenten en zo nieuwe mensen leren kennen. Ze zien dit project dan ook als een meerwaarde voor hun buurtwerking. Door hun deelname aan de T-momenten kennen ze de methodiek en kunnen ze er in de toekomst opnieuw gebruik van maken.

Samenwerking met de partners

Ook de integratiedienst van Beringen heeft profijt gehad van dit project en meer Turkse vrouwen bereikt. Nu het project ten einde loopt, zal de samenwerking met de buurtwerkers nog belangrijker worden. Ook in Genk werd het project door het team wijkontwikkeling met enthousiasme onthaald en er blijken heel wat overeenkomsten te zijn met 'De Genks', naar een nieuw samenlevingsmodel voor een multiculturele stad.

De T-aanpak als ijsbreker

Je kan de T-aanpak beschouwen als een laagdrempelig initiatief. Een gastvrouw opent haar woonkamer voor haar burens. Niettemin is het voor de meeste mensen niet eenvoudig personen uit te nodigen die ze niet of nauwelijks kennen. Het gebeurt, maar velen hebben de neiging bekenden uit te nodigen. Bekenden kunnen echter ook burens zijn die elkaar groeten maar verder nooit een gesprek met elkaar voeren. In sommige gevallen durven de gastvrouwen aankloppen bij mensen in de straat die ze niet kennen en het is niet omdat de gastvrouw de mensen kent die ze uitnodigt dat de deelnemers elkaar allemaal kennen. Uit de jarenlange ervaring mogen we toch stellen dat contacten kunnen veranderen, dat men elkaar door een T-moment beter en ook anders kan leren kennen. Juist door de vertrouwde omgeving en de sfeer van respect en vertrouwen die gecreëerd wordt, durft men elkaar bevragen, durft men van gedachten wisselen over thema's die normaal gezien niet besproken worden. Als men elkaar nadien tegenkomt, is er toch iets veranderd, hoorden we vaak. Men heeft ook iets gemeenschappelijk ervaren. Maar zoals Ilse in haar eindwerk stelt zal de aard van het contact nadien ook sterk bepaald worden door de persoonlijkheid van iemand.

Duidelijk is hoe meer gemengd de samenstelling van de groep, hoe rijker en boeiender de uitwisseling. Het is immers belangrijk op te letten dat er niet over elkaar gesproken wordt maar met elkaar.

Het valt op dat het gemakkelijker wordt gastvrouwen te bereiken naarmate het project meer bekend geraakt.

Stoppen met wij-zij denken

Het is belangrijk te focussen op gelijkenissen en niet op de verschillen. Tegelijkertijd is het voor veel mensen ook belangrijk meer informatie te krijgen over de andere culturen om de ander beter te gaan begrijpen en om verkeerde ideeën bij te sturen. Er wordt onderschat hoe beperkt de kennis van de andere cultuur in bepaalde gevallen toch nog is. Dat is ons wel duidelijk geworden tijdens de T-momenten. Vandaar zijn deze uitwisselingen zeker zinvol omdat men door de gesprekken bijleert over de andere cultuur en tegelijkertijd gelijkenissen ontdekt. Men ontmoet de ander als mens, tijdens de T-momenten in de meeste gevallen als vrouw en moeder,...

Culturele verschillen

De hoofddoek en het gemengd huwelijk zijn thema's die heel wat stof doen opwaaien en bij veel T-momenten aan bod kwamen. De hoofddoek is een gevoelig thema en het is goed dat er tijdens een T-moment zo open over gepraat kan worden. Tijdens de T-momenten ontdekten de vrouwen ook hoe er in de verschillende culturen op een andere manier omgegaan wordt met het begroeten van elkaar, met het openen van geschenken, met voeding, met

begrafenisrituelen, met elkaar al dan niet in de ogen kijken,... Wanneer deze kennis ontbreekt, kunnen gemakkelijk misverstanden ontstaan.

Gedeelde bekommernissen

De opvoeding was eveneens een thema waar de vrouwen graag bij stil stonden. Uitwisselen over het opvoeden van kinderen en jongeren in de huidige samenleving en de moeilijkheden die men daarbij soms ondervindt, bracht de vrouwen dichter bij elkaar. Bij velen leeft een nostalgie naar de goede oude tijd toen er meer sociale contacten waren en toen men nog buiten op straat kon spelen. Vandaag is het allemaal veel gevaarlijker geworden en veel vrouwen klaagden over een gevoel van onveiligheid.

Meer mix

Vaker werd opgemerkt, zowel door autochtonen als allochtonen, dat het niet goed is om te wonen in een concentratiewijk, dat het in zo'n wijk heel moeilijk is om de taal te leren. Heel wat vrouwen wensen dat er meer mix zou zijn in wijken en in scholen. Ook aan de schoolpoorten lijken de werelden gescheiden en staat ieder in zijn eigen groep, spreekt zijn eigen taal,... Voor velen is het dan nogal beangstigend om naar elkaar toe te stappen. Een T-moment kan zo een eerste stap zijn.

Belang van een 2 sporenbeleid

Het is belangrijk te blijven investeren in kleinschalige projecten, projecten die gericht zijn op het samenwerken en elkaar ondersteunen. Daarnaast lijkt het ons ook nog nodig te investeren in projecten waar men elkaar door ontmoetingen en uitwisselingen beter leert kennen. Zoals op de studiedag gesteld werd, moet er tegelijkertijd geïnvesteerd worden in de harde sector. Er moeten beleidskeuzes gemaakt worden opdat er meer mix komt in de wijken, in de scholen, op de werkplaatsen,... waardoor men weer meer gaat samenleven. Het is door samen te leven, samen dingen te doen dat integratie kan plaatsvinden.